

POTENȚIALUL ECONOMIC – TEMELIA PROGRESULUI SOCIETĂȚII

Andrei BLANOVSCI,
doctor în științe economice, conferențiar universitar,
Academia de Administrare Publică de pe lângă
Președintele Republicii Moldova

SUMMARY

The contents and essential components of economic potential, the returns on their valuing in the Republic of Moldova during the transition to market economy, changes occurred in each element are examined in this article. There are drawn some conclusion at the end.

Conceptul și componentele potențialului economic. În sens general, „potențialul economic” poate fi definit ca fiind totalitatea resurselor naturale, umane, materiale, științifice, tehnologice și informaționale de care dispune o țară la un moment dat și care exprimă posibilitățile de dezvoltare a acesteia.

Potențialul economic include mijloacele și factorii aflați pe teritoriul țării respective și care -i aparțin, precum și cei aflați pe teritoriul altor țări. Potențialul economic depinde de mărimea teritoriului și

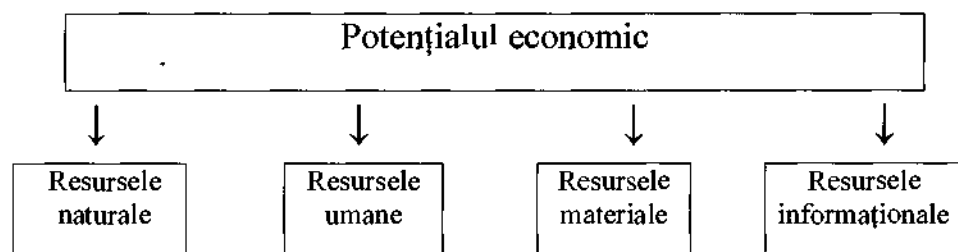
configurația sa geografică; bogățiile solului și subsolului; numărul de populație și structura acesteia; dimensiunile înzestrării tehnice și științifice; capacitățile aparatului de producție ș.a.

La fiecare treaptă de dezvoltare a societății, gradul de valorificare a potențialului economic este determinat de nivelul de maturizare a sistemului politic și instituțional existent în țara respectivă.

În mod schematic, potențialul economic poate fi structurat după cum urmează:

Schema 1.

Principalele componente ale potențialului economic

Potențialul economic al Republicii Moldova include aceleași componente ca și potențialul economic al altor țări, dar îi

sînt caracteristice și unele trăsături specifice, cum sînt:

- tip intensiv de activitate economică

pe un teritoriu cu dimensiuni mici;

- abundență a forței de muncă, datorită densității sporite a populației;
- soluri fertile și condiții climatice favorabile pentru dezvoltarea agriculturii;
- așezare geografică avantajoasă din punctul de vedere al intensificării fluxurilor economice și comerciale cu alte țări.

În cele ce urmează vom supune examinării componentele esențiale ale potențialului economic al Republicii Moldova și schimbările produse în cadrul acestora pe parcursul tranziției la economia de piață.

O astfel de examinare este condiționată de faptul că deja de mai mulți ani analiștii și guvernanții au dat uitării problemele folosirii raționale a potențialului economic - unica bază a progresului economico-social al țării.

Resursele naturale. Republica Moldova dispune de un teritoriu mic, suprafața sa fiind doar de 33,8 mii km². Aceasta însă nu poate fi considerat drept un neajuns, căci există țări cu un teritoriu și mai mic sau puțin mai mare, deși au un nivel înalt de dezvoltare economică și socială. De exemplu, Belgia, avînd o suprafață de 30,5 mii km², a obținut în 2008 un produs intern brut pe cap de locuitor de 37618 dolari americani, Elveția, respectiv, 41 mii km² și 53246 dolari americani, Olanda - 41,5 mii km² și 41048 dolari americani, Danemarca - 43,1 mii km² și 50914 dolari americani, Slovenia - 20,3 mii km² și 1902 dolari americani. În același an, produsul intern brut pe cap de locuitor a fost în Republica Moldova de 2 ori mai mic decît în Danemarca.

Relieful țării noastre este prezentat prin dealuri și cîmpii, podișurile ocupînd, mai ales, partea centrală a teritoriului. Altitudinile reliefului variază între 5 m

(Giurgiulești) și 429 m (Bălănești). Clima Republicii Moldova este temperat-continentală. Temperatura medie anuală a aerului constituie 10,1° - 12,3° C. Precipitațiile scad în intensitate de la Nord-Vest spre Sud-Est, respectiv, de la 618 mm pînă la 480 mm. Apele fac parte din bazinul Mării Negre. Principalele rîuri sînt Nistrul și Prutul.

Mediul geografic determină condițiile naturale în care trăiește și activează omul, precum și resursele naturale, de care are nevoie. Aceste resurse sînt compuse din astfel de elemente ale naturii care pot fi atrase, prelucrate și transformate în bunuri materiale necesare satisfacerii nevoilor populației. Resursele naturale sînt relativ limitate, pe cînd nevoile indivizilor și ale societății în ansamblu sînt în permanentă creștere și diversificare.

Resursele naturale ale Republicii Moldova sînt nu numai limitate, dar unele dintre ele (gazele naturale, metalul, combustibilul, lemnul de construcție ș.a.) lipsesc, iar necesarul lor este asigurat prin import.

Țara noastră dispune de minereuri nemetalifere ca: argilă, nisip, calcar, gresie, granit, trepel, carbonat, care servesc ca materie primă pentru producerea cimentului, sticlei, cărămizii și ardeziei.

Resursele energetice primare de care dispune Republica Moldova - Hidrocentralele de la Dubăsari și de la Costești - Stînga - acoperă doar 2 % din necesarul de consum. Termocentrala de la Cuciurgan funcționează pe baza combustibilului importat din Rusia și Ucraina - cărbune, gaze naturale, păcură ș.a. Se consideră că pe teritoriul Republicii Moldova există zăcăminte de petrol și gaze, dar nu este nici o informație oficială despre volumul exact. Principala bogăție naturală

a Republicii Moldova este solul, reprezentat prin diverse tipuri de cernoziom. Cernoziomurile sînt cele mai fertile soluri și cărora le revine 80 la sută din suprafața totală, restul fiind solurile cenușii de pădure și de luncă.

Fondul funciar al țării noastre constituie 3384,6 mii ha. De menționat însă că terenurile cu destinație agricolă s-au redus de la 2559,7 mii ha în anul 1990 la 1984,6 mii ha în 2009 sau cu 575 mii ha. În aceeași perioadă de timp, suprafața terenurilor arabile s-a micșorat de la 2078,5 mii ha în anul 1990 la 1820,4 mii ha în anul 2008 sau cu 258,2 mii ha. În prezent, unui cetățean al Republicii Moldova îi revine în medie 0,55 ha de terenuri cu destinație agricolă și 0,49 ha de pămînt arabil.

Unul din factorii care influențează negativ asupra fertilității solului îl constituie eroziunea condiționată în cele mai frecvente cazuri de nerespectarea asolamentului și măsurilor antierozivne. Numai suprafața terenurilor puternic erodate s-a extins de la 320 mii ha în 1990 la circa 800 mii ha în 2009 sau de 2,5 ori.

În urma intensificării proceselor de eroziune, alunecărilor de teren și extinderii construcțiilor, doar în ultimele decenii au fost scoase din circuitul agricol circa 200 mii ha de terenuri agricole.

Printre resursele naturale un loc important le revine celor acvatice. Apa este considerată izvorul vieții și joacă un mare rol în toate activitățile omului. Creșterea economică și demografică, accelerarea progresului tehnico-științific sporesc continuu consumul de apă, iar problema aprovizionării cu apă potabilă devine din ce în ce mai complicată.

Resursele apei de suprafață ale Republicii Moldova constituie un volum de circa 13,0 mlrd. m³ pe an, din care numai

11,5 la sută se formează pe teritoriul țării, iar restul vin de pe teritoriile statelor vecine. În rețeaua fluvială a republicii predomină riurile mici și numai 7 dintre ele (Nistru, Prut, Răut, Cubolta, Căinari, Bic și Ichel) au o lungime mai mare de 100 kilometri, constituind sursa principală de aprovizionare cu apă a economiei naționale. Un rol deosebit în aprovizionarea cu apă o au apele subterane, volumul global al cărora constituie peste 1 miliard m³. Atît apele de suprafață, cît și cele subterane se caracterizează printr-un grad înalt de impurificare. Pe o suprafață de circa 52% din teritoriul țării calitatea apei potabile nu corespunde normativului ecologic, avînd o mineralizare sporită și cantități considerabile de nitrați, fenor, metale grele, precum și de bacterii patogene. Rezervele de apă potabilă foarte mici limitează posibilitatea de irigare a solului. Suprafețele irigate s-au redus de la 360 mii ha în 1990 la 67 mii ha în 2009 sau de peste 5 ori. Sînt imense pagubele ecologice și social-economice provocate de poluarea solului cu substanțe toxice.

Din cele menționate pînă aici putem concluziona că schimbările produse în resursele naturale și în utilizarea nerațională a acestora s-au răsfrînt negativ asupra creșterii economice și soluționării problemelor sociale.

Cea mai importantă componentă a potențialului economic al unei țări o constituie **resursele umane** prezentate de numărul de populație și structura sa cantitativă. Numai omul, cu capacitatea sa de muncă, este în stare să pună în mișcare și să utilizeze resursele naturale și materiale pentru crearea noilor bunuri economice.

După numărul populației (3,5 mii.), Republica Moldova se află printre cele mai

mici state din Europa. Cam același număr de locuitori îl au doar Letonia - 2,2 mii., Albania - 3,1 mii., Lituania - 3,3 mii., Croația - 4,4 mil., Norvegia - 4,5 mii., Finlanda - 5,2 mii. Resursele umane ale Republicii Moldova sînt în continuă descreștere. În ansamblu pe țară, numărul populației s-a redus de la 4366, 6 mii în anul 1990 la 3576, 5 mii sau cu circa 800 mii în anul 2009. În același interval de timp, numărul bărbaților a descrescut cu 363, 3 mii și al femeilor - cu 432,7 mii. Numărul populației urbane s-a redus cu 577 de mii, iar al celei rurale - cu 220 mii. În consecință, densitatea populației pe 1 km² s-a micșorat de la 129,4 în anul 1990 la 117,2 în 2009 sau cu 12,2 persoane.

În componența populației, un loc important revine populației economic active. În Republica Moldova numărul populației economic active s-a redus de la 1673 mii în anul 1995 la 1303 mii în anul 2009 sau cu 393 de mii. În același interval de timp, numărul populației ocupate în economia națională s-a redus cu 426 de mii, iar al salariaților - cu 554 mii de persoane.

Schimbările negative în cadrul resurselor umane au fost și sînt condiționate de influența mai multor factori obiectivi și subiectivi, printre care vom menționa:

- agravarea situației demografice. Sporul natural al populației s-a redus de la +8,0 persoane la 1000 de locuitori în anul 1990 la - 1,5 persoane în 2009;

- emigrarea masivă a populației apte de muncă în vîrstele cele mai productive. După calculele specialiștilor în domeniu, în prezent în țări străine activează circa 1 mil. de cetățeni ai Republicii Moldova;

- decalajul substanțial al raportului dintre populația aptă și cea inaptă de muncă. În prezent la 100 persoane apte de muncă revin 53,6 persoane inapte de muncă;

- coeficientul îmbătrînirii demografice. Numărul persoanelor în vîrstă de 60 de ani și peste la 100 locuitori a sporit de la 12,8 în anul 1990 la 14,3 în 2009;

- impactul negativ al evoluției familiei asupra potențialului forței de muncă prin creșterea numărului divorțurilor, avorturilor ș.a.;

- agravarea situației materiale și spirituale reflectată prin nivelul scăzut de trai al păturilor sociale vulnerabile. În prezent, în Republica Moldova speranța de viață a bărbaților constituie 65 de ani, iar a femeilor - 72 de ani, fiind cea mai mică din țările europene.

O componentă esențială a potențialului economic o constituie **resursele materiale**. Resursele materiale sînt definite ca fiind totalitatea mijloacelor de producție acumulate și utilizate în procesul de creare și comercializare a bunurilor materiale și/sau a serviciilor.

Resursele materiale constituie baza tehnico-materială a economiei naționale și cuprind următoarele elemente esențiale:

- a) construcții de natură diferită: fabrici, uzine, căi ferate, drumuri, docuri ș.a.;

- b) mașini, utilaje, instrumente și echipamente de orice fel;

- c) stocuri de materii prime și produse semifinite;

- d) tehnică electronică și de calcul;

- e) licențe;

- f) investiții proprii și străine necertificate în sfera materială de producție și în infrastructură.

Resursele materiale, corespunzător comportării lor în procesul de valorificare a potențialului economic, respectiv după modul în care se utilizează și se înlocuiesc, se grupează în mijloace fixe și mijloace circulante.

Mijloacele fixe constituie acea parte

a resurselor materiale formate din bunuri de lungă durată, care participă la mai multe cicluri (acte) de producție, consumându-se treptat și înlocuindu-se după mai mulți ani de utilizare.

Mijloacele circulante sînt reprezentate de stocuri de materii prime, materiale, combustibil, semifabricate ș.a., de care dispun întreprinderile la un moment dat. Elementele mijloacelor circulante sînt consumate sau sînt profund transformate în cursul unui singur ciclu (act) de producție, fapt ce face ca valoarea lor să se transmită integral asupra bunurilor la a căror fabricație participă. Reluarea procesului de producție impune, pentru fiecare întreprindere, procurarea unei noi cantități de elemente ale mijloacelor circulante.

Pe parcursul tranziției Republicii Moldova la economia de piață au avut loc schimbări radicale și în cadrul resurselor materiale ca parte componentă a potențialului său economic. Instituirea relațiilor proprietății private asupra mijloacelor de producție pe baza privatizării și descentralizării s-a soldat cu ruinarea bazei tehnico-materiale de producție. Majoritatea întreprinderilor industriale și agrare și-a încetat activitatea. Treptat, o parte din mijloacele fixe au fost distruse sau vîndute la prețuri simbolice. Numai din acest motiv sute de mii de lucrători au devenit șomeri și au plecat peste hotarele țării în căutarea unui loc de muncă.

Analiza datelor statistice demonstrează că valoarea mijloacelor fixe în ansamblu pe economia națională a țării noastre s-a redus în ultimii douăzeci de ani de 3,5 ori. Datorită acestui fapt înzestrarea tehnică a persoanelor ocupate în activitatea economică, mai ales, în cea agrară lasă de dorit, influențînd negativ asupra creșterii productivității muncii.

Sursa de sporire și modernizare a bazei tehnico-materiale de producție o constituie investițiile proprii și străine. În ultimii 14 ani, activitatea investițională a Republicii Moldova se caracterizează prin faptul că volumul investițiilor proprii în mijloace fixe s-a redus considerabil.

O astfel de atitudine față de resursele materiale a redus considerabil posibilitățile asigurării unei dezvoltări social-economice durabile. Ca rezultat, din an în an se reduc principalii indici macroeconomici și nivelul de trai al majorității populației.

O perioadă îndelungată de timp resursele naturale, umane și materiale au fost considerate drept singurele componente ale potențialului economic. Însă în a doua jumătate a secolului trecut s-a observat că progresul economic și social este tot mai frecvent influențat de **resursele informaționale**, alcătuite din mai multe elemente eterogene, cum ar fi:

- tehnologiile informaționale;
- investițiile;
- inovațiile;
- ideile de raționalizare;
- standardele;
- formulele matematice, fizice și chimice;
- normele de consum și de producție ș.a.

Resursele informaționale numite și neofactor de producție pot fi stocate și păstrate pe discuri și benzi magnetice, pe hîrtie, pe filme, dar cel mai mare „depozit” de resurse informaționale a devenit Internetul.

Particularitatea distinctivă a resurselor informaționale, spre deosebire de celelalte componente tradiționale ale potențialului economic, constă în caracterul lor nelimitat și inepuizabil. Mai mult, cu timpul, începînd cu țările cele mai dezvoltate, sfera principală

de creare a bogăției unei națiuni devine industria de producere a informației și cunoștințelor.

Examinarea componentelor potențialului economic al Republicii Moldova permite formularea următoarelor concluzii:

1. Pe parcursul ultimilor circa douăzeci de ani, în cadrul potențialului economic, au avut loc schimbări negative care au redus esențial posibilitățile valorificării lui în scopul asigurării securității economice și sociale a țării. Datorită acestui fapt, în republică se menține tipul negativ de creștere economică și nivelul scăzut de trai al populației. În prezent, Republica Moldova ocupă locul 118 între țările lumii după nivelul de trai al populației. De exemplu, în anul 2008 consumul de carne și produse din carne pe cap de locuitor a constituit doar 39 kg sau de 2,5 ori mai puțin decât în Austria, Danemarca și Germania și de 2 ori mai puțin decât în Italia, Ungaria și Belarusi. La același nivel a fost consumul de lapte, ouă, legume și fructe. Dina an în an se reduce consumul de cartofi și pâine.

2. Nivelul înzestrat cu tehnică modernă a lucrătorilor din industrie, agricultură și alte ramuri producătoare de bunuri materiale nu contribuie substanțial la creșterea productivității muncii și competitivității producției autohtone pe piața internă și cea externă. Totalmente sînt date uitării cerințele legii economice obiective cu privire la depășirea ritmurilor creșterii productivității muncii în comparație cu creșterea ritmurilor remunerării muncii.

3. Sporirea randamentului valorificării resurselor naturale și, în primul rînd, a pămîntului, poate fi asigurată doar prin consolidarea cotelor de teren agricol, respectarea strictă a asolamentului, stoparea proceselor de eroziune și alunecări ale terenurilor.

4. Sistarea fenomenelor negative și intensificarea măsurilor privind ameliorarea utilizării componentelor potențialului economic al țării noastre constituie, în viziunea noastră, sarcina prioritară a guvernării țării în acest domeniu.

BIBLIOGRAFIE

1. Andrei Blănovschi, Statul și economia, Chișinău, 2005.
2. Andrei Blănovschi, Piața forței de muncă și politicile sociale, Chișinău, 2009.
3. Dicționar de economie, București, 2005.
4. Eroziunea solului, Chișinău, 2004.

Prezentat: 11 februarie 2010.

Recenzent: Valeriu ZBÎRCIOG, doctor habilitat în științe economice, profesor universitar.

E-mail: aap@aap.gov.md